

## AMIR TEMURNI ANGLASH – O‘ZIMIZNI ANGLASHDIR

*To‘rayeva Munira Xayriddinovna, Buxoro davlat pedagogika instituti Axborot-resurs markazi direktori o‘rinbosari*

[turayevamunira@buxdpi.uz](mailto:turayevamunira@buxdpi.uz)

*Anvarova Feruza Kamalovna, Buxoro davlat pedagogika instituti Axborot-resurs markazi xodimi*

[anvarovaferuza@buxdpi.uz](mailto:anvarovaferuza@buxdpi.uz)

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada buyuk sarkarda va davlat arbobi Amir Temurning hayoti, faoliyati va merosini o‘rganish orqali o‘zlikni anglash, milliy g‘urur va qadriyatlarni uyg‘otish g‘oyasi yoritilgan. Muallif Amir Temurning jasorati, adolatparvarligi, ilm-fanga e‘tibori, davlat boshqaruvi tamoyillari haqida to‘xtalib, uning shaxsini anglash zamonaviy o‘zbek yoshlari uchun qanday ibrat manbai ekanligini tahlil qiladi.

**Kalit so‘zlar:** Amir Temur, tarix, o‘zlikni anglash, milliy qadriyat, tarixiy meros

## ОСОЗНАНИЕ ЛИЧНОСТИ АМИР ТЕМУРА — ЭТО ПУТЬ К ОСОЗНАНИЮ СОБСТВЕННОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ

*Тураева Мунира Хайриiddinovna, заместитель директора Информационно-ресурсного центра Бухарского государственного педагогического института*

[turayevamunira@buxdpi.uz](mailto:turayevamunira@buxdpi.uz)

*Анварова Феруза Камаловна, сотрудник Информационно-ресурсного центра Бухарского государственного педагогического института*

[anvarovaferuza@buxdpi.uz](mailto:anvarovaferuza@buxdpi.uz)

**Аннотация:** В данной статье освещается идея самопознания через изучение жизни, деятельности и наследия великого полководца и государственного деятеля Амира Темура. Автор анализирует его храбрость, справедливость, внимание к науке и принципы государственного управления, показывая, как понимание личности Темура может служить источником вдохновения для современной молодежи Узбекистана.

**Ключевые слова:** Амир Темура, история, самопознание, национальные ценности, историческое наследие.

## RECOGNIZING AMIR TEMUR IS RECOGNIZING OUR NATIONAL IDENTITY

*Munira Khayriddinovna Turayeva, Deputy Director of the Information Resource Center of Bukhara State Pedagogical Institute*

[turayevamunira@buxdpi.uz](mailto:turayevamunira@buxdpi.uz)

*Feruza Kamalovna Anvarova, Staff Member of the Information Resource Center of Bukhara State Pedagogical Institute*

[anvarovaferuza@buxdpi.uz](mailto:anvarovaferuza@buxdpi.uz)

**Annotation:** This article explores the idea of self-understanding through studying the life, activities, and legacy of the great commander and statesman Amir Temur. The author highlights his bravery, commitment to justice, attention to science, and principles of governance, showing how understanding Temur's personality can inspire modern Uzbek youth.

**Keywords:** Amir Temur, history, self-awareness, national values, historical heritage

## Kirish

Tarix – bu xalqning xotirasi, o‘zligini anglashga olib boruvchi eng ishonchli yo‘ldir. Har bir millat o‘z tarixiy ildizlarini, ulug‘ ajdodlarini bilmasdan turib mustahkam jamiyat qurishi, ma‘naviy barkamollikka erishishi mushkul. O‘zbekiston tarixida bunday ulug‘ shaxsiyatlardan biri bu – buyuk sarkarda, donishmand davlat arbobi, adolatparvar rahbar Amir Temurdir. U nafaqat o‘z zamonasining siyosiy maydonida yuksak cho‘qqilarga ko‘tarilgan, balki bugungi avlod uchun ham o‘zlikni anglash, milliy g‘urur va vatanparvarlik ruhini uyg‘otuvchi timsolga aylangan.

Amir Temur shaxsi haqida fikr yuritish – bu faqat tarixiy faktlarni sanab o‘tish emas, balki xalqimizning tub mohiyatini, ma‘naviy olamini, davlatchilik tamoyillarini va madaniy hayotini anglash demakdir. Chunki u yaratgan davlat – Temuriylar saltanati, o‘z davrining eng taraqqiy etgan, tartibli va kuchli tuzumi sifatida tarixda qolgan. Temur o‘z faoliyatida “Kuch – adolatda” degan shiorni hayotiy mezon qilib olgan va bu mezon uni harbiy g‘alabalar bilan birga, xalqni birlashtirgan adolatli hukmdor darajasiga olib

chiqqan.

Bugun biz mustaqillik sharofati bilan Amir Temur merosini chuqur o'rganish, baholash, ulug'lash imkoniga egamiz. Uning faoliyatini o'rganish orqali yoshlarda tarixiy ong, milliy identitet, o'ziga ishonch kabi tushunchalar shakllanadi. Amir Temurni anglash – bu o'z tariximizga munosib baho berish, o'zligimizni, ma'naviy dunyomizni anglash, kelajak avlodga mustahkam poydevor yaratish demakdir.

Bugungi globallashuv davrida milliy qadriyatlar, tarixiy xotira va ajdodlar merosini asrash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan qaraganda, Amir Temur kabi ulug' ajdodlarimiz hayotini va faoliyatini chuqur tahlil qilish, uni yosh avlod qalbiga singdirish – bu faqat tarixiy ehtiyoj emas, balki strategik maqsaddir. Zero, buyuk shaxslar o'z xalqining ko'zgusidir. Amir Temurni anglash orqali biz o'zligimizni, o'z xalqimizning buyukligini, kelajakka bo'lgan ishonchini anglaymiz.

Har bir xalq tarix sahnasida o'zining buyuk siymolari bilan faxrlanadi. O'zbekiston tarixida shunday buyuk shaxsiyatlardan biri bu Amir Temurdir. U nafaqat yirik harbiy yurishlari, balki adolatli davlat tuzumi, ilm-fanga e'tibori bilan ham dunyo tarixida o'chmas iz qoldirgan. Uning hayoti va faoliyatini o'rganish nafaqat tarixiy maqsadga xizmat qiladi, balki bugungi avlodga o'zlikni anglash, g'urur va vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantiradi.

### Asosiy qism

Amir Temur – jahon tarixida chuqur iz qoldirgan, harbiy dahosi, davlat boshqaruvi san'ati, siyosiy donoligi va milliy uyg'onish ruhini uyg'otgan buyuk siymolardan biridir. Uning hayoti va faoliyati, davlat qurilishi borasidagi qarashlari, boshqaruvda adolat mezonlarini ustuvor qo'yishi uni nafaqat sarkarda, balki dono davlat arbobi sifatida ham tarixda o'ziga xos o'ringa ega qilgan.

Amir Temur 1336-yilda Kesh (hozirgi Shahrisabz) yaqinidagi Xo'ja Ilg'or qishlog'ida tug'ilgan. U barlos urug'iga mansub bo'lib, yoshligidan harbiy san'at, siyosat, diplomatiya va davlat boshqaruvi asoslariga qiziqish bildirgan. Temurning yoshlik yillari Movarounnahrda siyosiy beqarorlik va ichki nizolar bilan to'la davrga to'g'ri kelgan. Shu holat uni siyosiy sahnaga tezda jalb etilishiga va o'zining rahbarlik salohiyatini ko'rsatishga undagan.

Dastlab Mahmudxo'ja bilan ittifoq tuzib, keyinchalik uni siyosiy maydondan chetlashtirgan Temur asta-sekin o'z hokimiyatini mustahkamlab bordi. 1370-yilga kelib, u butun Movarounnahrda hukmronlik qildi va o'zini "Sohibqiron" deb e'lon qildi. U rasmiy ravishda Chingizxon avlodidan bo'lmagani sababli o'zining siyosiy legitimligini Chig'atoy xonlaridan biri orqali mustahkamladi. Amir Temur o'z davrining eng kuchli harbiy strateglaridan biri sifatida tanilgan. U harbiy yurishlarni faqat bosqinchilik maqsadida emas, balki tartibsiz hududlarda markazlashgan boshqaruv o'rnatish, iqtisodiy va madaniy uyg'onishga zamin yaratish vositasi sifatida ko'rgan. U Hindistonga (1398), Eron, Iroq, Suriya, Turkiya va Qafqozga yurishlar qilib, keng hududlarni o'ziga bo'ysundirdi.

Uning yurishlaridagi muvaffaqiyatlar sababi – askariy tartib-intizom, aniq rejalashtirish, yurishdan oldin diplomatik zamin yaratish va kerak bo'lsa, shiddatli urush olib borish edi. Temur har bir yurishdan so'ng o'sha yerda ijtimoiy-iqtisodiy hayotni barqarorlashtirishga harakat qilgan, yirik madaniyat va ilm markazlariga e'tibor qaratgan.

Temur davlat boshqaruvida kuchli markazlashgan tizimni barpo etgan. U o'zining mashhur asari – \*\*\*"Temur tuzuklari"\*\*\*da davlat boshqaruvi, harbiy intizom, adolatli hukm, mulozimlar odobi va xalq bilan munosabat bo'yicha o'z qarashlarini bayon etgan. Bu asar bugungi kunda ham rahbarlik san'ati va siyosiy etakchilikning noyob namunasi hisoblanadi.

Temur o'z atrofida sadoqatli va bilimli kishilarni to'plagan. U boshqaruvda quyidagi tamoyillarga amal qilgan:

1. **Adolat:** Temur davlat ishlarini yuritishda adolat mezonini asosiy tamoyil deb bilgan. U shunday degan: *"Adolat bo'lmagan joyda kuchli davlat bo'lmaydi."*
2. **Sodiqlik:** Mulozimlar va lashkarboshlardan sadoqat va fidoyilik talab qilgan.
3. **Iqtisodiy barqarorlik:** Soliq tizimini tartibga solib, hunarmandchilik va savdoni rivojlantirishga ko'maklashgan.
4. **Diniy bag'rikenglik:** Temur turli diniy oqimlarga sabr bilan qaragan, ammo davlat manfaatiga tahdid solgan har qanday harakatni keskin bostirgan.

Temur o'z davlatchilik siyosatida ramz va timsollarning kuchli ta'siriga ishonardi. Uning gerbi – uchta doira yoki halqa – birlik, kuch va barqarorlik timsoli bo'lib xizmat qilgan. U davlatning har bir jihatida intizom va tartibga katta ahamiyat bergan, mamlakat ichki tuzilmasida viloyatlarni noiblar orqali boshqargan. Shuningdek, Temur o'z poytaxti Samarqandni nafaqat siyosiy, balki ilm-fan va madaniyat markaziga aylantirdi. Bu orqali u nafaqat harbiy yo'l bilan, balki ma'naviy jihatdan ham xalqning qalbidan joy oldi.

Amir Temur o'zining harbiy yurishlari va davlat qurilishi bilan tanilgani kabi, ilm-fan va madaniyatga bo'lgan alohida e'tibori bilan ham ajralib turadi. U Samarqand, Buxoro, Hirot, Toshkent kabi shaharlarni nafaqat siyosiy markazlarga, balki madaniy-ma'naviy va ilmiy rivojlanish o'choqlariga aylantirishni maqsad qilgan. U o'z davrining eng mashhur olimlarini, xattot va me'morlarini saroyiga yig'ib, ularni har tomonlama qo'llab-quvvatlagan.

Temur Samarqand shahrini "Yer yuzining ziynati" deb atagan va uni jahonning eng obod shahri qilish niyatida bo'lgan. Shu maqsadda u yerda ulkan me'moriy inshootlar, madrasa, masjid, xonaqoh va kutubxonalar qurdirgan. Ulardan **Bibi Xonim masjidi**, **Shohi Zinda majmuasi** va boshqa yodgorliklar bugungi kungacha saqlanib qolgan va o'z davrining me'moriy mo'jizalari hisoblanadi.

Temur ilm-fanga nisbatan chuqur hurmat bilan qaragan. U musulmon olamidagi eng bilimli kishilarni yig'ib, ularning fikrlari va maslahatlariga tayangan. Ayniqsa, u astronomiya, matematika, tarix, falsafa va islom ilmlariga katta e'tibor bergan. Uning tashabbusi bilan yaratilgan ilmiy muhit Temuriylar davrida, xususan, uning nabirasi Mirzo Ulug'bek faoliyati orqali o'zining eng yuksak cho'qqisiga chiqdi. Shunday qilib, Amir Temurning asos solgan ilm-fan muhitidan kelib chiqqan olimlar jahon ilm-fani rivojiga katta hissa qo'shdi.

Har bir xalqning tarixiy xotirasi o'zligini anglash, milliy g'urur va mustahkam mafkura asosini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Shu ma'noda, Amir Temurning boy merosi – o'zbek xalqining milliy ongini shakllantirishda bebaho manba hisoblanadi. Uning siymosi, adolatli siyosati, donishmandligi va g'ayrat-shijoati har bir avlod uchun ibrat manbaidir.

Amir Temurning "Kuch – adolatda" degan mashhur shiori hozirgi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan. U yaratgan boshqaruv tamoyillari, xalqni uyushtirish, intizom va tartibni yo'lga qo'yish uslubi, buyuk davlat barpo etish yo'lidagi qat'iyati bugungi rahbarlar va yoshlar uchun o'ziga xos maktab bo'lib xizmat qiladi. Temur tuzuklari orqali biz o'sha davrning ijtimoiy-siyosiy muhitini, boshqaruvdagi adolat va mas'uliyat prinsiplarini, hatto insoniy fazilatlar darajasini chuqur anglashimiz mumkin.

Bugun O'zbekiston mustaqilligi tufayli Amir Temur merosiga nisbatan chuqur hurmat tiklangan. Uning siymosi orqali yoshlarda milliy g'urur, tarixiy xotiraga sadoqat, o'zligiga bo'lgan ishonch singari fazilatlar shakllanmoqda. U o'zining hayoti bilan xalqini mustahkam davlat barpo etishga, kuchli mafkuraviy poydevorga, bilim va ma'naviyatga tayangan jamiyat bo'lishga da'vat etgan. Aynan mana shu meros – biz uchun o'zligimizni anglash, o'z tariximizni sharaflashning eng muhim manbai hisoblanadi.

Mustaqillik yillarida Amir Temur siymosi o'zbek xalqining tarixiy xotirasi va o'zligini anglash jarayonida yana tiklandi. 1996-yilda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimov tashabbusi bilan **Amir Temur tavalludining 660 yilligi keng nishonlandi**, "Amir Temur yili" deb e'lon qilindi. Bu sana nafaqat yod etish marosimi, balki Temur merosining chuqur ilmiy tadqiq etilishi, yoshlarga yetkazilishi, madaniy obidalarini ta'mirlash va qadrlash jarayonining boshlanishi bo'ldi.

1996-yilda Toshkent shahrida Amir Temur haykali o'rnatildi va uning atrofida barpo etilgan Amir Temur xiyoboni xalqimizning faxr timsoliga aylandi. Shuningdek, **Amir Temur muzeyi** ochilib, unda Temuriylar davriga oid tarixiy hujjatlar, nodir qo'lyozmalar va artefaktlar saqlanmoqda. Ushbu muzey nafaqat tarixiy bilim manbai, balki milliy g'urur uyg'otuvchi markazga aylandi.

O'zbekiston maktablari va oliy ta'lim muassasalarida Amir Temur hayoti va faoliyati alohida o'rganilmoqda. Uning merosiga bag'ishlangan ilmiy maqolalar, monografiyalar, adabiy asarlar, kinofilmlar va sahna asarlari yaratildi. Bu orqali Amir Temur obrazini nafaqat tarixiy, balki mafkuraviy va madaniy timsol sifatida yoshlarga yetkazish maqsad qilingan. Xalqaro miqyosda ham Amir Temur siymosi tobora tan olinmoqda. Uning nomi tarixiy shaxslar ro'yxatida turli xalqaro ansiklopediyalarda, ilmiy tadqiqotlarda alohida o'rin egallamoqda. Turkiya, Eron, Fransiya, Rossiya kabi davlatlarda o'tkazilgan konferensiyalarda uning harbiy san'ati, davlat qurilishi va madaniy siyosati tahlil qilinmoqda. Bu esa Amir Temur nafaqat o'z xalqining, balki butun insoniyat tarixining faxrli shaxsi ekanini ko'rsatadi.

Zamonaviy O'zbekiston Temur merosini faqat tarixiy yodgorlik sifatida emas, balki kelajak uchun mafkuraviy va ijtimoiy model sifatida o'rganmoqda. Bu meros – barqarorlik, adolat, taraqqiyot va milliy

o'zlikning timsolidir. Har bir o'zbekistonlik yosh Amir Temur siymosi orqali o'zida jasorat, halollik, yurtparvarlik, bilimga chanqoqlik va fidoyilik tuyg'ularini uyg'otishi kerak.

Amir Temur – o'zbek xalqining tarixiy xotirasida o'chmas iz qoldirgan buyuk sarkarda, dono siyosatchi va yuksak tafakkur sohibidir. U barpo etgan davlat va yaratgan madaniy meros nafaqat o'z zamonasida, balki hozirgi davrda ham chuqur tahlil etilib, xalqimiz uchun o'zini anglash va o'zligiga qaytishning muhim omiliga aylangan. “Amir Temurni anglash – o'zimizni anglashdir” degan ibora zahirida xalqning tarixiy-madaniy ildizlariga, o'z milliy o'zligiga va ma'naviy merosiga bo'lgan chuqur e'tibor mujassam.

Temur hayotining har bir bosqichi – bolaligidan boshlab, davlat boshqaruvi, harbiy yurishlari, ilm-fanga e'tibori va jamiyatdagi adolat tamoyillarini joriy qilgani – barchasi o'zbek xalqining g'ururi, yurtparvarligi va buyuk kelajakka bo'lgan ishonchining tarixiy ildizlariga aylangan. Uning hayoti ibrat maktabidir: qat'iyat, jasorat, halollik, strategik tafakkur va yurt ravnaqiga xizmat qilish kabi fazilatlar Temur shaxsiyati orqali teran ifodalangan.

Amir Temurning faoliyatidagi eng muhim jihatlardan biri – bu davlat boshqaruvida adolat, tartib-intizom, bilimdonlik va fidoyilik tamoyillarini asosiy mezon sifatida belgilaganidir. “Kuch – adolatda” degan mashhur shiori bejizga emas. U o'z yurti aholisini birlashtira oldi, adolatli tartib o'rnatdi va xalqda ishonch uyg'otdi. Bu esa hozirgi zamon rahbarlari va yosh avlod uchun beqiyos saboqdir.

Ilm-fan va madaniyatga bo'lgan alohida e'tibor esa Temurning eng yuksak fazilatlaridan biridir. U Samarqand, Buxoro, Hirot kabi shaharlarda madrasa, kutubxona, masjid va boshqa ilmiy markazlar qurdirib, olimlar, shoirlar va me'morlarni qo'llab-quvvatladi. Aynan uning asos solgan ilmiy va madaniy muhitidan kelib chiqqan Ulug'bek, Alisher Navoiy kabi allomalar butun dunyo ilm-faniga katta hissa qo'shdi. Bu holat bugungi kunda biz uchun ilm-fan va madaniyatni rivojlantirishda ibrat bo'lib xizmat qilishi kerak.

Temur merosi – bu faqat tarixiy faktlar majmui emas, balki hozirgi jamiyat uchun barqarorlik, taraqqiyot va mustahkam mafkura asoslarini yaratadigan manbadir. Mustaqillik yillarida Amir Temurga bo'lgan e'tibor yangicha tus oldi. Uning siymosi davlat ramzi sifatida mustahkamlandi, muzey va haykallar orqali e'zozlandi, tarixiy hujjatlar nashr etildi. Bu holat xalqimizda tarixga nisbatan hurmat, o'zligiga sadoqat va kelajakka ishonch uyg'otmoqda.

Zamonaviy global dunyoda har bir xalq o'zligini anglash, o'z tarixiga tayangan holda taraqqiyot yo'lini belgilab olishi kerak. Amir Temur biz uchun nafaqat o'tmishdagi buyuk sarkarda, balki hozirgi va kelajak avlodlar uchun mafkuraviy yo'lboshchi hamdir. Uning merosini o'rganish, targ'ib qilish, yoshlar qalbida milliy g'urur va vatanparvarlik ruhini shakllantirish – bu bizning burchimizdir. Zero, o'z tarixini, o'z ulug' shaxsiyatlarini bilmagan xalq – o'z kelajagini mustahkam qura olmaydi.

Bugungi O'zbekiston yoshlari Amir Temur siymosidan ilhomlanib, o'zlarining ma'naviy va intellektual salohiyatini yurt taraqqiyoti yo'lida safarbar qilishlari, buyuk ajdodlari merosiga munosib bo'lishlari lozim. Temuriylar davridagi kabi ilm-fan, adolat, milliy birlik va taraqqiyot g'oyalari bugun ham dolzarbligicha qolmoqda.

Xulosa qilib aytganda, Amir Temurning shaxsiyati, faoliyati va merosi – bu xalqimizning tarixiy xotirasi, ma'naviy tayanchi va o'zligining ajralmas qismidir. Unga bo'lgan e'tibor, hurmat va izlanish – o'zimizni anglash, milliy birlikni mustahkamlash va kelajak avlodga mustahkam mafkuraviy poydevor yaratish yo'lidagi eng muhim qadamlardan biridir.

#### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Temur tuzuklari. Tahrir hay'ati: O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi. – T.: Sharq, 1996.
2. Karimov I.A. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. – T.: O'zbekiston, 1999.
3. Jo'rayev R. Amir Temur siymosi tarixda. – T.: Ma'naviyat, 2001.
4. Bobojonov Sh. Amir Temur merosi va mustaqillik. – Samarqand, 2009.
5. O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi. 1-jild. – T.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2000.